

УДК: 378.147:61:004.738.5

**М.Г. КРАВЧУК, О.А. ЖГУТ,
О.В. РОМАНЕНКО**

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ОДИН ІЗ КОМПОНЕНТІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ

***Резюме.** Визначено роль і значення дистанційної освіти для успішного формування професійної компетенції майбутніх медиків. Описано структуру навчальних посібників, що використовуються під час навчання на дистанційних курсах. Показано значення електронного контенту для забезпечення ефективного навчального процесу студентів-медиків.*

***Ключові слова:** дистанційні курси, дистанційна освіта, електронний контент, освітній портал.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку медичної освіти важливим завданням вищих навчальних закладів України є підготовка висококваліфікованих фахівців, готових постійно вчитися і удосконалювати свою майстерність, формувати особливий світогляд справжнього професіонала. Інтелектуальний потенціал суспільства включає сукупність творчих здібностей індивідів та їх освітньо-кваліфікаційний рівень, які дають змогу, використовуючи інтелектуальні засоби, засвоювати набуті та творити нові знання для ефективного соціально-економічного розвитку суспільства.

Актуальним завданням є забезпечення можливості здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян. При цьому має постійно оновлюватися зміст освіти та організація навчально-виховного процесу відповідно до сучасного стану розвитку науки. Одним з шляхів реалізації принципу безперервності освіти є забезпечення умов для навчання особистості протягом життя. Це може реалізуватися шляхом запровадження та розвитку дистанційної освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання даної проблеми. В Національній Доктрині розвитку освіти в Україні вказується на те, що актуальним завданням є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян. Також, має постійно оновлюватися зміст освіти та організація навчально-виховного процесу відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад економіки, сучасних науково-технічних досягнень. Одним із пріоритетних напрямків державної політики України щодо розвитку освіти є органічне поєднання освіти і науки, розвиток педагогічної та психологічної освіти, дистанційної освіти, запровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій. Уряд України приділяє цьому питанню велику увагу. Міністерством освіти і науки України 21.01.04.р. затверджено Положення про дистанційне навчання. [10]

Аналіз вітчизняної наукової і науково-методичної літератури показав, що основними питаннями дистанційної освіти є її принципи [12], моделі, психолого-педагогічні особливості [9], технології [7], якість [11].

Мета та завдання роботи. В Україні та в усьому світі існує потреба в підготовці та перепідготовці випускників шкіл, які бажають вступити до вузів та ефективно працювати в умовах ринкової економіки. Оволодіння студентами новими знаннями і навичками значно розширює можливості для самореалізації і сприяє їх кар'єрному росту.

Мета статті – показати значення дистанційної освіти у формуванні професійної компетенції майбутніх медиків.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання визначають як «технологію отримання знань за допомогою телекомунікаційних засобів, коли взаємодія того, кого

навчають і викладач проходить на відстані». В цьому випадку викладач виступає більше в ролі наставника, помічника, радника. В той же час, викладач повинен вміти зацікавити учасників дистанційного навчання, тим самим підвищуючи їх творчу активність. [6]

Система дистанційної освіти орієнтується переважно на такі соціальні групи: учні старших класів, що бажають одержати додаткові знання одночасно з навчанням у школі; особи, які готуються до вступу у вищі навчальні заклади; молодь, яка не має можливості одержати високоякісні освітні послуги в традиційній системі освіти; особи, які мають медичні обмеження для одержання регулярної освіти; студенти, які бажають одержати другу освіту; студенти очної форми навчання, які з ряду причин пропустили заняття; особи, які бажають одержати знання на післядипломному рівні освіти. [8] Таким чином, дистанційна освіта розрахована в першу чергу на людей, які не потребують постійного контролю з боку викладача під час опанування нового матеріалу.

Під час дистанційної освіти використовуються наступні технології: неінтерактивні (друковані матеріали, аудіо- та відеоносії), комп'ютерні підручники та інформаційні технології (відеоконференції, он-лайн консультації, тощо).

В медичному університеті існує система довузівської підготовки, зокрема, працюють підготовчі курси для абітурієнтів, які розрізняються термінами навчання (7-, 4-, 2-місячні); формами (стаціонарна, заочна, дистанційна). Вони здійснюють підготовку майбутніх студентів.

Дистанційні курси характеризуються такими параметрами: гнучкістю (можливість викладення матеріалу курсу з урахуванням підготовки, здібностей курсиста); актуальністю (можливість упровадження новітніх педагогічних, психологічних, методичних розробок); зручністю (можливість навчання у зручний час, відсутність обмежень у часі для засвоєння матеріалу); модульністю (розбиття матеріалу на теми, які вивчаються в міру засвоєння і відповідають здібностям окремого студента); економічною ефективністю (метод навчання дешевший, ніж традиційні); інтерактивністю (активне спілкування між курсистом і викладачем, що значно посилює мотивацію до навчання, поліпшує засвоєння матеріалу); більші можливості контролю якості навчання, які передбачають самоконтроль та відсутність психологічних бар'єрів; різні курси з біології можна вивчати в різних навчальних закладах світу. [6]

Теоретичну базу знань майбутнього фахівця-медика складає комплекс природничо-наукових дисциплін, серед яких провідне місце належить біології. У зв'язку з цим, програмою з біології для підготовчих курсів передбачено поглиблення та систематизацію знань рівня середньої освіти. Програма для стаціонарних, заочних та дистанційних підготовчих курсів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця відповідає затвердженій Міністерством освіти і науки України програмі з біології для загальноосвітніх навчальних закладів. Для ефективного вирішення задачі опанування майбутніми фахівцями-медиками теоретичного матеріалу необхідне забезпечення посібниками, підручниками та збірниками тестових завдань різних рівнів.

Співробітниками кафедри біології НМУ імені О.О. Богомольця створені та видані друком посібники [1; 2; 3; 4] для вивчення біології. Їх складено у відповідності до навчальної програми довузівської підготовки студентів підготовчих курсів стаціонарної і дистанційної форм навчання. В них представлений навчальний матеріал тем навчального курсу «Біологія». Кожний посібник присвячений певному розділу курсу: 1) Ботаніка; 2) Зоологія; 3) Біологія людини; 4) Загальна біологія.

Кожний посібник містить рекомендації з організації вивчення навчального матеріалу, стисле викладення його основних положень, завдання для самостійної роботи, контрольні тести для перевірки засвоєння навчального матеріалу. [5] Для кращого засвоєння навчального матеріалу посібники поділено на теми у відповідності до діючих навчальних програм. Його чітке викладення доступною мовою, сприяє систематизації набутих знань.

В кожному посібнику є розділ «Завдання для самостійної роботи». Він складається з двох частин. Перша частина – «Питання і тести». Вона містить питання і тести до кожної з вивчених тем. Друга частина – «Таблиці для заповнення». Виконання цих завдань спрямоване на усвідомлення біологічних знань. Відомо, що саме у схемах і таблицях можна компактно сконцентрувати великий обсяг інформації. Для того, щоб заповнити схему або таблицю, необхідно з навчального матеріалу виділити найсуттєвіше. Таким чином, головна ідея використання схем і таблиць в посібниках полягає у концентруванні змісту навчального матеріалу навколо провідних понять біології. Опрацювання теоретичного матеріалу, виконання завдань та тестів, наведених в посібниках, сприяє кращому засвоєнню програмного матеріалу з біології. Для остаточної перевірки засвоєння матеріалу кожний навчальний посібник містить розділ «Контрольна робота». Вона включає 100 контрольних тестів, що мають по 5 варіантів відповідей, з яких лише одна відповідь правильна.

Технології дистанційної освіти є також невід'ємною складовою частиною навчального процесу студентів-медиків. В Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця на освітньому порталі представлений електронний контент з медичної біології, на якому розміщені: робоча програма з дисципліни; рекомендована література; перелік лекцій з дисципліни; план кожної окремої лекції та її коротка презентація; тестові контрольні питання до кожної лекції; план практичних занять; методичні матеріали до кожного окремого навчального заняття; методичні рекомендації для організації самостійної роботи студентів; перелік питань для підсумкового модульного контролю, тощо.

Робоча навчальна програма включає: назву дисципліни, пояснювальну записку, мету вивчення навчальної дисципліни, зміст програми. В результаті ознайомлення з цим розділом, студент розуміє структуру дисципліни (кількість навчальних годин, кредитів ECTS); принцип нарахування балів за поточну навчальну діяльність; методика та засоби стандартизованого оцінювання знань при складанні підсумкового модульного контролю; кінцеву мету вивчення дисципліни; конкретні цілі вивчення окремих змістових модулів.

Представлена рекомендована література (основна і додаткова), спрямовує студента на сучасні джерела отримання навчальної інформації під час вивчення дисципліни. Internet-доступ до різних інформаційних ресурсів, в тому числі і наукових бібліотек, збільшує як пошукові можливості, так і час, який студент може витратити саме на опанування навчального матеріалу.

Провідною формою організації навчання у вищій школі традиційно вважається лекція, дидактичною метою якої є донесення до студентів сучасних знань, забезпечення в процесі лекції творчої роботи студентів і викладача, а також розвиток у майбутнього фахівця-медика самостійного креативного мислення. Сучасна лекція акумулює великий обсяг наукової інформації з урахуванням новітніх досягнень науки, специфіки професійної підготовки студентів, їхніх інтересів. Зміст лекції, процес її викладання містять у собі значні виховні цілі. Перевагами мультимедійної лекції, лекції-презентації є можливість ознайомлення студентів з основними науковими джерелами в доступній, найбільш прийнятній для засвоєння формі. Тому на електронному навчальному контенті представлені план лекцій з дисципліни, план кожної окремої лекції та її коротка презентація. Для самоперевірки засвоєних знань, отриманих під час лекції, наводяться тестові контрольні питання до кожної окремої лекції.

Зміст практичних занять і методика їх проведення мають забезпечувати розвиток творчої активності особистості, розвивати наукове мислення студентів, забезпечувати перевірку їх знань. Проведення практичних занять передбачає їх методичне забезпечення. Навчальний контент містить матеріал кожної теми практичного заняття, що викладений у такій послідовності: 1) науково-методичне обґрунтування теми, що націлює студента на розвиток пізнавального інтересу до проблеми, що вивчається; 2) чітко сформульовані тема, мета та перелік знань і вмій, які необхідно здобути в процесі опанування теми; 3) детальний

опис виконання практичної роботи, який супроводжується ілюстраціями у вигляді мікрофотографій, схем, рисунків, що дозволяє студенту більш детально вивчити морфологічні особливості біологічних об'єктів; 4) таблиці, заповнення яких сприяє систематизації навчального матеріалу заняття; 5) питання та тестові завдання для самоконтролю засвоєння студентом навчального матеріалу; 6) ситуаційні задачі та контрольні тести ситуаційного характеру.

Висновки. Основу дистанційної технології навчання становить цілеспрямована, контрольована, інтенсивна самостійна робота. Ефективному її використанню сприяють такі якості особистості, як здатність до самостійної пізнавальної діяльності, цілеспрямованість, здатність до самоконтролю.

Інформаційно-комп'ютерні технологічні системи активно та широко розповсюджуються на різноманітні сфери життєдіяльності людини, зокрема і освітню галузь. Завдяки створеному освітньому порталу і представленому на ньому електронному навчальному контенті студент-медик має можливість бачити перспективу вивчення навчальної дисципліни; в будь-який час повернутися до раніше вивченої теми; інтегрувати набуті знання; у разі необхідності, самостійно опанувати навчальний матеріал.

Дистанційна освіта повною мірою створює умови для формування професійної компетенції майбутніх медиків, розвитку їх особистості і творчої самореалізації, виховує покоління людей, які дійсно є елітою нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Біологія. Ч.1 Ботаніка: навч. пос. для вступників до Національного медичного ун-ту імені О.О.Богомольця / О.В.Романенко, О.В.Головченко, О.А.Жгут, М.Г.Кравчук; за ред. О.В.Романенка. – К.: КІМ, 2007. – 92 с.
2. Біологія. Ч.2 Зоологія: навч. пос. для вступників до Національного медичного ун-ту імені О.О.Богомольця / О.В.Романенко, О.В.Головченко, О.А.Жгут, М.Г.Кравчук; за ред. О.В.Романенка. – К.: КІМ, 2008. – 116 с.
3. Біологія. Ч.3 Біологія людини: навч. пос. для вступників до Національного медичного ун-ту імені О.О.Богомольця / О.В.Романенко, І.О.Погоріла, М.Г.Кравчук, Л.В.Чернобровкіна; за ред. О.В.Романенка. – К.: КІМ, 2008. – 120 с.
4. Біологія. Ч.4 Загальна біологія: навч. пос. для вступників до Національного медичного ун-ту імені О.О.Богомольця / О.В.Романенко, М.Г.Кравчук, О.А.Жгут, О.В.Головченко; за ред. О.В.Романенка. – К.: КІМ, 2008. – 140 с.
5. Груша М.М. Роль методичного забезпечення при вивченні біології студентами підготовчого відділення іноземних громадян / М.М.Груша, О.А.Жгут, М.Г.Кравчук, Л.В.Чернобровкіна // Методика викладання природничих дисциплін у вищій школі. XVII Каришинські читання: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 27-28 травня 2010р) / Полтав. нац. пед. ун-т імені В.Г.Короленка; за заг. ред. проф. М.В.Гриньової. – Полтава: Астроя, 2010. – С. 231-232.
6. Дистанційне навчання. Умови застосування. Дистанційний курс: навч. посібник / за ред. В.М. Кухаренко. – Харків: НТУ "ХП", 2001. – 282 с.
7. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: учеб. пособ. для студ. ВУЗов / Ильдар Маратович Ибрагимов; под ред. А.Н. Ковшова. – М.: Издательский центр "Академия", 2005.
8. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України №347/2002 від 17.04.02.
9. Малінко О. Дистанційна освіта: організаційна структура, психолого-педагогічні основи, фінансування і управління / О. Малінко // Дир. школи, ліцею, гімназії. – 2002. – №6. – С. 38-45.
10. Положення про дистанційне навчання. Затверджене Наказом МОН України від 21.01.2004 №40.

11. Тихомирова В.П., Дистанционное образование – образовательная система XXI века / В.П. Тихомирова // Сучасна освіта.– 2008. – №10 (52). – С.22.
12. Трохименко В. Дистанційне навчання педагогічних працівників: досвід і проблеми / В. Трохименко // Післядипломна освіта в Україні. – 2004. – С. 29-32.

М.Г. КРАВЧУК, Е.А. ЖГУТ, А.В. РОМАНЕНКО. ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ОДИН ИЗ КОМПОНЕНТОВ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ МЕДИКОВ

Резюме. Определено роль и значение дистанционного образования для успешного формирования профессиональной компетенции будущих медиков. Описано структуру учебных пособий, которые используются во время обучения на дистанционных курсах. Показано значение электронного контента для обеспечения эффективного учебного процесса студентов.

Ключевые слова: дистанционные курсы, дистанционное образование, электронный контент, образовательный портал.

M.G. KRAVCHUK, L.A. ZHGUT, A.V. ROMANENKO. DISTANCE EDUCATION AS ONE OF COMPONENTS FOR THE SUCCESSFUL FORMATION OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE DOCTORS

The summary. The role and importance of distance education for the successful formation of the professional competence of future doctors. Described the structure of textbooks, which are used during training for distance courses. The significance of electronic content for effective learning process of students is showed.

Key words: distance learning courses, distance education, electronic content, educational portal.

Одержано редакцією 05.03.2013 р.